

Szerkesztőség:

VII. ker., Rottenbiller-
utca 5/a. szám.

**

Kiadóhivatal:

VII. ker., Wesselényi-
utca 31. szám.

MAGYAR KRITIKA

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

A «Magyar Kritika»

előfizetési ára:

Egyenlő részre — 5 frt.

Félévre — 2 frt 50 kr.

Egyenlő részre — 15 ar.

**

Hirdetéseket

felvesz a kiadóhivatal.

Felelős szerkesztő: Benedek Elek. — Kiadja: a szerkesztő- és kiadó-bizottság.

Az irodalmi tisztességről: Benedek Elek.

A «Magyar Könyvtár» szépirodalmi füzetek (Sip-
lusz, Szomaházy, Pórsó, Barsó, Szabolcska,
Vertes, Kozma): László Béla,
Pázmány Péter összes munkái: B. J.

Hegedűs, Az óriások világa: Cs. E.

Rupp, Telegdi és Bornemissza: Gyula Ágost.

Prochnov, Utmutató a hadsebészethez: Juba A. dr.

Térli, A budapesti itélőbírák határozatai: Sz. E. dr.

Wundt-Räcz, A lélektan alapvonalai: Merültész Gy.

Heinrich, Régi magyar könyvtár, 7. 9. kötet: Császár
Elemér

Irodalmi hírek.

Folyóiratok.

Megjelent könyvek.

Az irodalmi tisztességről.

Erdély Sándor igazságügyminiszter úr, pályázatot hirdetvén rabok lelkét nemesítő novellára, bizonyynyal nem gondolta, hogy engem e pályázat az irodalmi tisztesség kérdésével való foglalkozásra kényszerít. A pályázatban, fájdalom, nem vehetek részt, — nem a 300 koronás díj csekélyisége miatt, mert vannak célok, melyeknek szolgálataiba ingyen is szívesen szegődöm, hanem egyszerűen a miatt, mert a miniszter úr csupán börtönügyi tisztviselőket vél hivatottnak «börtön novella» írására s minden más halandót a nemes versenyből kizár. Főhétlenül egyetértek tehát abban Tóth Béla úrral, ki a *Pesti Hírlap*-ban minden hét vasárnapján egy-egy prédikációt tart ennek az elmaradott nemzetnek, — hogy a miniszter úr pályázata szörnyű nagy oktalanság. Abban is egyetértek Tóth Béla úrral, hogy a «kisebbségnek», nevezetesen: a raboknak, a népnek és a gyermekeknek, «csupa remeket kell adni.» Mert — folytatja a nemzet prédikátora — «tévélyeg az író, aki megalkuszik magával és azt mondja, hogy a kisebbségnek jó az izék, a hulladék is. Nem, őket az aranyok aránya, a gyöngy gyöngye illeti. Az evangéliom a szegényeké; legyen övék az irodalom legjava is.»

Ezt én aláírom. Ki ne írná alá? Ám a prédikátor úr, kinek az ő szent beszédjei vasárnapról vasárnapra mind több és több okot szolgáltatnak a megbotrántkozásra, e beszédjének vége táján már egyenesen az irodalmi tisztesség törvényein ejt súlyos sérelmet s a prédikáció végére jutván, önkéntelen kérdezzük: nem volna-e célszerűbb először a prédikátor úr számára írni — novellát? De hogy félre ne értessem, kedves testvéreim az Ur Jézus Krisztusban, föl-olvasom nektek Tóth prédikátor úr legújabb kijelentéseit, ti hallgassátok meg illő figyelemmel és lelki alázatossággal.

«A ponyva Magyarországon még mindig a régi szenny. A tisztító törekvés dugába dőlt, mert a népnek szánt becsületes olvasmányok nem valók a népnek. Nagy írók is fogtak tollat, a ponyva számára írni; de csak olyasmint ráztak ki a kabátjuk újjából, hogy a disznóvá vált zsidó még mindig él és uralkodik, mert mint népies irodalmi mű jobb az újaknál. Hát a szegény gyermekek! Engedelmet, ha Budapesten laknám, tudom, e mai szent napon megölnének, hogy ellene merek szólani a «csukoláda, kocsiláda, csicsija csupp ibolyácska»-irodalomnak, mert

hiszen ez a «nemzeti irány.» (Ő be kényelmes egy portéka az a melléknév meg az a főnév! Kivált ha az ember *im Brustlone der Überzeugung* bömböli!) Szerencse, hogy nem lakom Budapesten; e szerint leölésem csak távollétemben fog megtörténni. Hát azok az ötkötetes mesemondók! Ez még tudományos veszedelem is (!) mert a jövőben lehetnek, sőt lesznek is, jóhiszemű és kritikátlan bűvárok, akik ebben a modorosságba burkolt csira, átabota munkáiban a néplelek és a nyelv történetének komoly adatait fogják látni. Mert nem lesz többé egykorú ember, aki megmondja: «Ne higgy magyar a németnek, ha székel is!» Minekutána megmondtam, hogy (szerintem) se a nép, se a gyermekek nem kapnak ma jó olvasni valót az irodalomból. — stb. stb. ámen!

Kedves testvéreim, mindaz, amit Tóth prédikátor úr itten elmonda, vagy egy tudakos, magával eltelt ember tájékozatlanságának szüleménye, vagy, ami valószínű, nem tájékozatlan, hanem ennél rosszabb: képzelt sérelmekről megrontott, megkeseredett léleké, mely «nem kedvez semmi épnek, semmi szépnek»; mely nem lát, mert nem akar meglátni e földön semmi jót. Tóth prédikátor úrnak igaza van abban, hogy annak idején, meglehetősen régen, a ponyva-tisztító törekvés dugába dőlt. A «jó könyvek», — mert nyilvánvaló, hogy ezekre céloz — rossz könyvek voltak. Szerkesztője, P. Szathmáry Károly, a legnevesebb írókkal iratott a nép számára; tehette, mert az állam fizette a tiszteletdíjakat. De világos, hogy a népnek nem nagy név kell, hanem neki való könyv, s a nagynevű írók közül alig egy-kettő találta el az utat a nép lelkéhez. Időközben a «jó könyvek»-ből *Mesemondó* lett, ennek füzetkét már kisebb emberek írták és írják, de már ezekről Tóth prédikátor úr nem vett s nem vesz tudomást. Nem vette észre, hogy míg ő a prédikációiban sokat szidalmazott «tanarak» segítségével csodabogarak gyűjtésén fáradozott, egy kis könyvtárra való jó népies olvasmány jelent meg, köztük több oly író tollából, kik a nép lelkéhez közelebb állanak, mint némely prédikátorok. Nem vette észre, hogy a földmívelési minisztérium már ötödik esztendeje ad ki egy *Néplap* című ujságot, melyet az ország minden községének ingyen küld meg s mely nem rontja, zavarja a nép lelkét pártpolitikával, ellenben minden héten a nép nyelvén beszél a néphez: mutogatván a helyes gazdaság útjait, módjait s közölve oly jó népies elbeszéléseket, aminőket

a mi prédikátoraink nem irtak s nagy valószínűség szerint, nem is írnak soha. S ha »a disznóvá vált zsidó« mégis él és uralkodik, ennek okát ne a jó népies olvasmányok hiányában keresse Tóth prédikátor úr, hanem abban a magyar éhbetelenségben, mely megcsinálja a jót, de terjesztésének módját nem ismeri, vagy ha igen, fél a nagyobb arányú vállalkozástól.

És az ifjúsági irodalom. Itt nehéz nekem a szó, mert érdekelt fél vagyok. De, szerencsémre, Tóth prédikátor úr oly módon veri el a port az egész ifjúsági irodalmon, hogy egyúttal megsérti az irodalmi tisztesség törvényeit is, s ehhez már nekem is lehet egy-két szavam. Sem nép, sem ifjúsági irodalom nincs, mondja Tóth prédikátor úr, s mert »megmondtá«, hol a vakmerő, ki ennek ellenkezőjét állítsa? Nincs sem népnek, sem ifjúságnak való irodalom? Szegény Pósa Lajosnak az egész gyermekirodalmi működése — »csicsija csupp ibolyácska«; Gaál Mózes, ki egy egész könyvtárra való ifjúsági könyvet írt s legtöbbször a magyar történelem dicsőséges alakjairól — vaj ki ő és merre van hazája? És irtak és írnak tíz-tizenöt esztendő óta többen, sikerültet, kevésbé sikerültet. Szolgálják-e neveikkel, melyektől legalább egy jó ifjúsági könyvet olvastam? Tessék: Jókai, Rákosi Jenő, Mikszáth Kálmán, Bárony István, Jakab Ödön, Gárdonyi Géza, Rákosi Viktor, Erődi Béla, Egri György, Bródy Sándor, Gyarmathy Zsigáné, Szabóné Nogáll Janka, Herman Ottóné, Tutsek Anna, Földes Géza, Bodonyi Nándor, Herczeg Ferenc, Tábori Róbert, Lőrinczy György, Sebők Zsigmond, Donászy Ferenc, Murai Károly, Böngér János, Malonyay Dezső, Sas Ede stb. stb. Ez a névsor fogyatékos, azon melegében, emlékezetből irtam, de arról biztosíthatok mindenkit, hogy az itt elősorolt írók mind irtak valami jót az ifjúság számára. Vonja kétségbe valaki, kész vagyok a bizonyításra. Való igaz, megjelent sok silányság is, de kérdelem én Tóth prédikátor úrtól s mindazoktól, kik az újságlapokban napról napra prédikálnak mindenről ezen a világon: kiáltott-e valaki közölők megálljt, jelent-e meg ebben a decenniumban egyetlen egy becsületes kritika, mely a szülőket s tanítókat figyelmeztesse: vigyázzatok, őrizkedjétek a magyar ifjúsági könyvektől, mert azok egytől egyig silányak, megmételtyezik az ifjú lelkét, megrontják a nyelvét, amit ezennel bizonyítunk is a következőkben... Nem, a nagyoknak való könyvekről még csak irtak hébe-korba megbízható kritikát, népnek és ifjúságnak szánt könyvekről soha! A beküldött könyveken a családapa újságírók megosztottak s leköszölték a kiadók élmélygős reklámjait. Hol volt Tóth prédikátor úr, hogy a közönség e megtévesztését hallgatag tűrte? Öndicsékedései miatt csömörletes prédikációi helyett nem bölcsebb és hasznosabb dolgot cselekedné-e, ha a gyermeki lélek gyilkosait a közönség ítélőszéke elé állitaná, nem könyörülve a Légrády úr ifjúsági íróin sem, kik az évek során szörnyű nagy szemétdombot hordottak össze idegen országból!

Tóth prédikátor úr hallgatott mind e mai napig s most egyszerre nagy kijelentéseket tesz. Beleütközik az »ötkötetes mesemondókba« is, aki magam volnék, a műcsodás. Igen, megvallom töredelmesen, megírtam a magyar nép mesék és mondák javát öt kötetben. Az ifjúságnak írtam, a nép nyelvén,

irodalmi formában, igen, az ifjúságnak s nem a tudósoknak. A *Magyar Nyelvőr* ugyan rengeteg nyelvkincsét halászott ki az első kötetből s azzal bőlt nekem, hogy az ő törekvéseit tulajdonképpen ez a könyv valósítja meg. De én ismétlem, nem a tudósoknak írtam e könyvet, nem a nyelvtörténet számára dolgoztam: egyszerűen a mesemondó szerény gunyájában jelentem meg az ifjúság színe előtt. S ha meséimben nincs meg a nép lelke, akkor bátor vagyok megkockáztatni azt a véleményt, hogy az a sokat emlegetett néplélek üres frázis, mert ha benne volt a mesékben, én ki nem kergettem. Nem én! Tessék csak keresni, ha ott volt, ott van most is, megtalálja minden magyar ember. Azt a »tudományos veszedelmet« pedig könnyen elháríthatja Tóth prédikátor úr a jövő tudós nemzedék fejeiről. Ha gondolja, hogy lesz oly »számár-tudós (az ő kedves szavával élek), akit megtéveszt majd az én könyvem, vegye elé, szedje szét: bizonyosan tudom, hogy Légrády úr a lefejeztetésemre ingyen nyitja meg becses lapjának a hasábjait. Hanem minekelőtte ez megtörténne, engedje meg Tóth prédikátor úr, hogy én állítsam őt a közönség ítélőszéke elé. A magam esetével állítom oda, nem azért, hogy magamról beszéljek, hanem hogy író-társaim tanulságot merítsenek az én esetemből. (»Ma nekem, holnap neked«.)

Íme: gyermek-ifjú korom óta gyűjtöm és írom a népmeséket. Magát az ötkötetes *Magyar Mese- és Mondavilágot*, sok minden munkám mellett, három év leforgásán írtam meg, de valóképpen egy fél munkás élet eredménye az. Tisztelet egy pár folyóiratnak, a napi sajtó erről a könyvről kritikát nem írt. Nem állott elé egyetlen egy prédikátor sem, hogy: halljad, ember, halljad, »ez a Székelyföldről Budapestre vetődött jövevény« (ezzel a *Hét* tisztelt meg egyszer, miután tudvalevőleg a Kiss József ősei kelének át Kelenföldön) igen, ez a jövevény öt kötet népmesét írt, az ifjúságnak írta, hadd lássuk: mi van ezen a 160 azaz százhatvan iv papíron? Való-e az ifjúságnak vagy nem? Erdemel-e tisztességet ez az ember vagy rászolgált arra, hogy hazakergessük a falujába, mivelhogy amúgy is jövevény?

Nem, nem, nem! Voltak s vannak nekem is jó barátaim, nem nagy számmal, de vannak. Írtak egy-egy tárcskát az öt kötetes munkáról. Mi történt? Egy-egy tárcsa végig házalta a redakciókat s bár előkelő írók írták, nem adták ki. Egy helyen azt mondták: már van rá emberünk, a ki írjon — ez a rávaló ember soha elé nem került. Máshol hónapokig hevert az ismertetés, aztán — »sajnáljuk, elveszett a kézirat!« Így bántak el husz esztendő munkájával s ehhez még csak az hiányzott, hogy Tóth prédikátor úr öt kötet munkát öt sorban — az irodalmi tisztesség legelemibb törvényeit is lábbal taposó módon — kivégezzon (?).

Gyulai Pál, nekem különös jóakaróm, kezdette, Tóth prédikátor úr folytatja. A jó öreg azzal próbálta fokozni meseíró kedvemet, hogy összehasonlított Krizával, a ki sohasem írt mesét. Kriza »őseredetibb«, mondotta ő. Gyulai Pál urat akkor becsületesen leszereltem. Azt kérdeztem tőle illő alázatossággal: oda számítja-e Kriza ama mesét

is, melyek Kriza neve alatt jelentek meg ugyan, de a melyeket én irtam meg, mégpedig a Gyulai Pál egyenes megbízásából, ennek előtte tizenöt esztendővel? Azóta a jó öreg nem hasonlítgat össze, sőt azzal fejezte ki elismerését, hogy két kezében két doronggal állott a Kísfaludytársaság kapuja elé, nehogy be találjon tévedni a nagy bűnös, ki a meséket »székelyül« irta meg. Mintha a székelység kabát volna, mit csakugy levethetünk magunkról!

Mit akartam mondani? Azt akartam mondani, hogy apró tűszúrásokban volt részem, van részem, de kritikát még nem irtak a Magyar Mese- és Mondavilágról. Így eshetik meg csak az az országos botrány, hogy a vendgyerekek, a kritikát nélkülözve kénytelenek olvasni meséimet s megtanulni belőlük magyarul; így eshetik meg, hogy oláh tanítójelöltek az én meséim segítségével ugyan, de a kritikát nélkülözve törnek át a magyar nyelv sziklavárain; így eshetik meg, hogy az iskolákban országszerte, ismét csak a prédikátorok kritikája nélkül kénytelenek olvasni azokat a »néplelketlen« meséket.

Elmondván mindazt, a mi melegeben elmondható vala, búcsút vehetek Tóth prédikátor úrtól, a sajtónak e sajnálatraméltó áldozatától. A sajtónak, ismétlem, mert csak nálunk eshetett meg, hogy a tudakos ujságíró tudós-
nak kiáltsák ki, a műiparost íróművésznek. Csoda-e, ha Tóth prédikátor Magyarország legbölcsebb emberének képze-
li magát s hétről-hétre megleckéztet minket, gyarló, tudatlan halandókat? Am én elhiszem Tóth prédikátornak, hogy a Kállay és Majthényi nemzetségből való, ha kevesebbszer emlegeti is; azt is elhiszem neki, hogy a zsidóság Kiss Józsefnek köszönheti az antiszemizmus kipusztulását; azt is elhiszem neki, hogy a »tanarak« mind szamarak, mivel-
hogy a csudabogarak gyűjtésében munkatársai voltak, holott előre gondolhatták volna, hogy majd nagyot rug rajtok; azt is elhiszem neki, hogy ő »kivert bika«, holott senkit még érdemén felül úgy el nem kényeztetett a sajtó, mint őt; azt is elhiszem neki, hogy a népnek és az ifjúságnak való könyv-
írásához böcs elme kell, ámbár kell ahhoz még meleg szív, sőt némi karakter is: egyet azonban nem hiszek el neki, azt, hogy ismerné nép- és ifjúsági irodalmunkat s e szerint, mikor erről prédikál, üres szószátyárkodást művel; beszél, mert beszélnie kell minden vasárnap; ír, mert Légrády úr megfizeti.

Hát csak írjon, kezdje meg a tisztító munkát. Állok és állunk elébe. Csak egyre kérem, újra kérem, kezdje a Légrády úr szemétdombján.

Benédek Elek.